

Dukla
mezi
mrako
drapy

Rudolfoni,
s kterým jsme
už v roce 1958
poprvé vložovali, že
by se dále kniha
mela napsat
Jte
leden 1964

I.

VÝROK, JENŽ MOHL NEMOC SPUSTIT

Dali mi želízka a vedli mě do údolí. Nadával jsem jim, strhl jsem si boty a šel jsem sněhem bos jako Kristus, kterého vedou na kříž. Poslali mě přes Dvořiště pražským lékařům.

Ota Pavel

Končil leden roku 1964, docela mrzlo, sníh nepadal ani na venkově, natož v Praze, ale jemu bylo horko. Chystal se jako novinář na zimní olympijské hry do rakouského Innsbrucku, tedy na Západ, kam se tehdy našinec hned tak nepodíval. Byl nervózní, i když si uvědomoval, že už není žádný nováček, vykulený bažant, vloni mu bylo třiatřicet a měl za sebou i služební cestu do Ameriky.

Nervozita pramenila z toho, že si ještě nic nesbalil, a zítra se už jede. Den před odjezdem však zažíval i obrovskou radost. Dostal, uviděl a osahal si autorské výtisky své první knížky. Jmenovala se *Dukla mezi mrakodrapy* a voněla, jak nové knížky vonívají. Takové štěstí bylo nepopsatelné.

Vytočil telefonní číslo předsedy fotbalistů pražské Dukly Rudolfa Kocka.

„Rudlo, jsem ve strašném fofru, nic nestíhám, moc rád ti tu knížku jako jednomu z prvních lidí dám, ale to by ses musel zítra ráno objevit na náměstí Republiky, odkud olympijská výprava odjíždí. Přijdeš? Přijď, prosím tě, k autokaru! Budu moc rád.“

Napsal pro Rudolfa dedikaci a pak knížku přihodil na hromadu věcí, které musí naskládat do kufru a tašky. Druhý den v mumraji před odjezdem výpravy předsedu Dukly netrpělivě vyhlížel, knihu mu dal, oba měli radost, a málem si v tom zmatku ani nepodali ruce.

Načež se půl roku neviděli...

Novinář Ota Pavel odjel do Tyrolska. Innsbruck, ležící v údolí řeky Inn a obklopený úchvatným panoramatem Alp, ho okouznil od první chvíle. Zpočátku středověkými uličkami z dvanáctého století i výstavnými šlechtickými paláci z doby nedávné, posléze slavnostním zahájením her pod skokanským můstkem v Bergiselu, které sledoval v davu šedesáti tisíc diváků, a konečně olympijským dním. Přijel sem totiž s velkým úkolem: napsat knížku o československých hokejistech.

Aby však takový úkol splnil, nestačilo mu sledovat zápasy z hlediště, musel být na trénincích, chtěl vidět hráče zblízka, poslouchat jejich řeči, vtipkování. „Potřebuju nakouknout do zákulisí,“ svěřoval se nejlepšímu obránci mužstva Františku Tikalovi, kterého kdysi trénoval coby trenér dorostenců Sparty. „Franto, ty mi přece rozumíš, já musím bejt součástí týmu jako jeden z vás, musím chodit do kabiny, vidět a slyšet, jak se bavíte, co se děje, jak mančaft žije. To je pro mě, pro moje psaní, moc důležitý,“ vysvětloval.

Podařilo se. Přesvědčil o tom vedení výpravy, hlavně trenéra Jiřího Antona. František Tikal se pochopitelně přimluvil. A proto měl

Ota jako jediný novinář kdykoliv volný přístup do hokejové kabiny. V Innsbrucku nastupovalo naše mužstvo ve znamenité sestavě. Bran-ku hájili Dzurilla a Nadrchal, v obraně hráli Tikal, Potsch, Sventek, Gregor, Šmíd a v útocích Vlastimil Bubník, Walter, Vlach, Klapáč, Golonka, Jiřík, Dolana, Jiří Holík, Černý a Prýl.

Úvodní zápas olympijského turnaje vyšel našim hráčům na jedničku. Západní Německo porazili rozdílem deseti gólů 11:1. „Ota Pavel vešel po utkání do kabiny a volal: ‚Kluci, jste ohromný, vy ten turnaj vyhraje!‘ Byl euforický, ale my věděli, že přehání, protože Němci patřili k slabším týmům, a tudíž by se vysoká výhra nad outsiderem neměla přeceňovat,“ vzpomínal Jan Klapáč, tehdy triadvacetiletý.

Následovalo utkání proti Sovětskému svazu, proti rychlé a strojové hře ruské mašiny. V zápase vyrovnaných soupeřů padaly góly na obou stranách a „sbornaja komanda“ vyhrála 7:5. Těsná porážka s těžkým soupeřem našim hráčům neublížila, naopak jim spíš dodala sebedůvěru. V dalších utkáních Čechoslováci vítězili: s Finskem 4:0, Švýcarskem 5:1, USA 7:1, Kanadou 3:1. A z toho vyplývalo, že pokud budou v závěrečném zápase se Švédskem remizovat, odvezou si domů stříbrnou medaili.

„Jenomže my se Švédy prohráli, dali jsme jen tři góly a dostali jich osm. To znamenalo, že nemáme stříbro, ale ani bronz... Do kabiny jsme přišli skleslí, hlavy dole, každý mlčel,“ pokračoval Klapáč. „A jak jsme byli skleslí a na sebe našťvaní, vrazil dovnitř Ota Pavel s jása-vými výkřiky: ‚Kluci, jste skvělí! Máte bronz!‘ Když to před zaraže-nou kabinou opakoval již poněkolkáté a nikdo mu to nevěřil, jeden útočník, na ledě bojovník a zároveň i průšvihář, pronesl v tom stále trvajícím zklamání, které se mohlo krájet, naprosto šokující slova. ‚Ty, žide, běž do plynu!‘ procedil našťvaně skrz zuby. Znělo to jako prásknutí bičem...“

Nepochopitelně drsná slova Otu pochopitelně zasáhla. Snažil se tvářit, jako že nic neslyšel. Párkrát ještě zopakoval, že opravdu máme bronzovou medaili, ať mu věříme, ale pak mu rysy ve tváři ztuhly, zmlkl a z kabiny se vytratil.“

Ota Pavel měl však pravdu. Naši hokejisté skutečně bronz získali. Ota se to jako novinář dozvěděl v tiskovém středisku dříve než hráči. Došlo totiž k tomu, že mezinárodní hokejová federace změnila na poslední chvíli turnajové propozice, a to zcela v souladu s olympijskými řády. Následkem toho Kanadáné, kteří už začali oslavovat bronz, protože o změně propozic taky nevěděli, skončili na čtvrtém místě. A naši hráči byli tudíž opravdu třetí.

Hokejový turnaj končil v předposlední den her, 8. února. Nazítří zhasl olympijský oheň a poté výpravy dějiště zimní olympiády opouštěly. Někteří hokejisté tvrdili, že den před odjezdem Otu Pavla ještě zahlédli, jiní to však popírali, ale všem se spíše vybavovala nečekaná zvěst, jež zaznívala při setkání olympioniků s našimi novináři na hraničním přechodu mezi Rakouskem a Československem. Byla šokující a zněla: Ota Pavel v novinářském autobusu nesedí, domů se nevrací, prý beze stopy zmizel, pravděpodobně emigroval...

HITLER PŘEDSTÍRÁ, ŽE JE ŠVEC

Zmizel a dlouho o něm nikdo neměl žádnou zprávu. Manželka, synové, rodiče, bratři, kamarádi i kolegové v redakci časopisu *Československý voják* prožívali dlouhé dny v nejistotě a obavách. Neměli o něm žádnou informaci, ale nesetrvávali v pasivním čekání. Byl to Otův kamarád, spisovatel Arnošt Lustig, koho napadlo požádat o pomoc naši vojenskou kontrarozvědku. Jenomže její pátrání v Rakousku chtělo svůj čas, takže se dlouho nic nedělo. Ale posléze, po dvou týdnech, zazvonil na Lustigově stole telefon.

„Arnošte, bude to krátké. Poslouchej pozorně, musím totiž šeptat,“ ozval se ve sluchátku až nápadně tichý Otův hlas. A poté nepřestával mluvit šeptem: „Vedle mě sedí Hitler, předstírá, že je švec, poblíž je v bílém plášti jako doktor Himmler a taky tu jsou Göring a Goebbels. Prosím tě, nahlas to!“

„Ota žil, zatelefonoval do Prahy... Nevěděl jsem, jestli mám brečet nebo se smát, ale hlavně jsem se těšil z jeho hlasu. Byla to jistota, že je mezi živými, ale než telefonát ukončil, dodal, že volá z ústavu,“ vyprávěl pak Arnošt.

Šlo o psychiatrickou léčebnu. A jak se v ní Ota Pavel ocitl? Jednoduše. Podle později zasláné oficiální zprávy byl v den, kdy končily zimní olympijské hry, zatčen rakouskou policií. Důvod? V horách nad Innsbruckem zapálil statek.

Jak se to mohlo stát? O tom on sám, jak potvrdili jeho nejbližší, nikdy nevyprávěl. Pouze po letech celou událost v jednom ze svých textů popsal takto: *Zatáhl se mi mozek, jako kdyby přišla mlha z Alp. Potkal jsem tam jednoho pána a pro mě to byl čert se vším všudy, měl kopyta, chlupy a rohy a staleté vykotlané zuby. Šel jsem pak zapálit do hor nad Innsbruck selské stavení. Přál jsem si, aby se rozsvítilo velké světlo a zahrnalo mlhu. Když jsem vyváděl krávy a hřebce z chléva, aby neuhořeli, dorazila rakouská policie. Dali mi železka a vedli mě do údolí. Nadával jsem jim, strhl jsem si boty a šel jsem sněhem bos jako Kristus, kterého vedou na kříž. Poslali mě přes Dvořiště pražským lékařům.*

Věty, jež příhodu reportážně a do detailů popisují, nabízejí zároveň hypotézu, o níž se později v kuloárech mluvilo. Podle ní měl v onom čertovi poznat esesáka z let druhé světové války, z doby, v níž jeho dva o málo starší bratři a také jeho otec byli povoláni do koncentračních táborů, zatímco on mohl s maminkou zůstat doma.

MANIODEPRESIVNÍ PSYCHÓZA

Lékaři zpočátku usuzovali, že Otovo onemocnění mohla způsobit prodělaná klíšťová encefalitida. Brzy však tuhle diagnózu zavrhlí a stanovili jinou a bohužel správnější: maniodepresivní psychózu, jednu z nejtěžších duševních chorob. Jde o nemoc, která je dlouhé roky skrytá a pak náhle a bez varování udeří. K jejím příznakům, jak prohlásili lékaři, patří i derealizační pocity, jinak řečeno pocity ne-skutečna. Člověk s takto náhle nemocným mozkiem může tudíž vidět cokoliv – třeba skutečného esesáka i přelud čerta... A v danou chvíli tomu skálopevně uvěří.

Až do zápasu se Švédskem Otovo chování nikterak nevybočovalo. I když na jeho euforii v kabině hokejistů, o které se zmínil Jan Klapáč, lze dodatečně pohlížet jako na možnou předzvěst záchvatu. Alespoň tak to později lékaři připouštěli.

Mohl antisemitský výrok spustit u Oty Pavla lavinu jeho těžké psychické nemoci, o níž on sám a ani nikdo z jeho blízkých neměli nejmenší tušení?

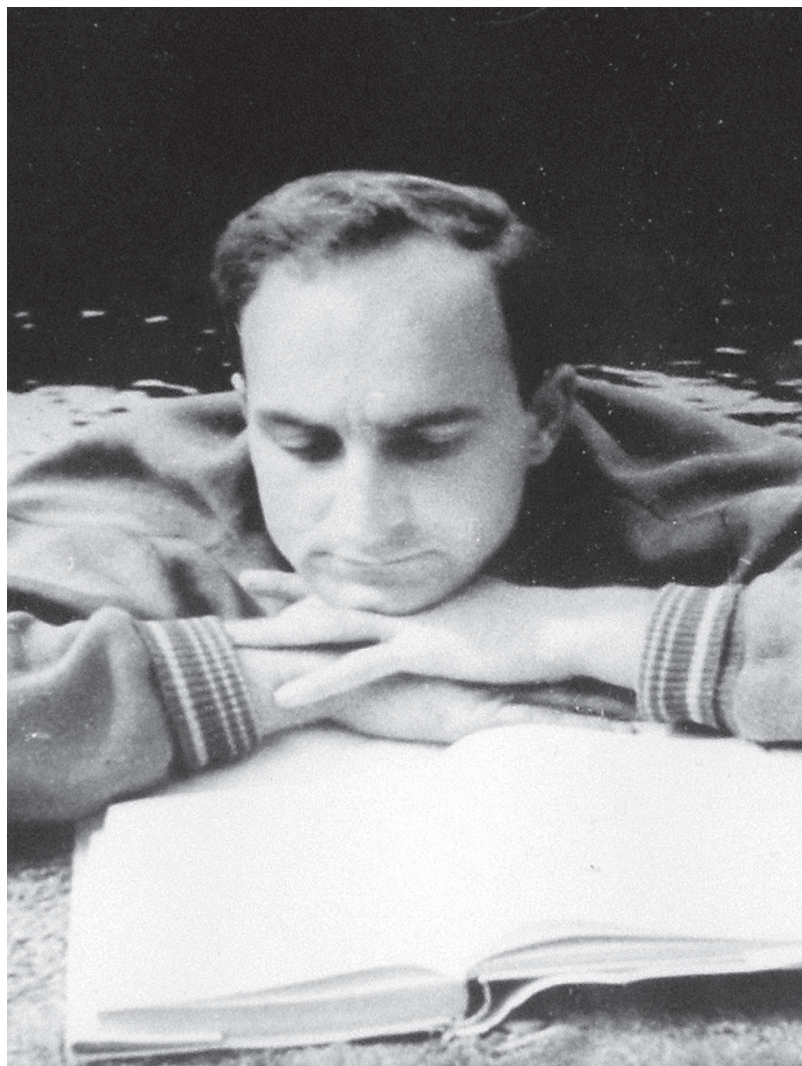
Zřejmě ano, avšak odpovědět na tuhle otázku jednoznačně si nikdo netroufl.

Psychiatrie rozlišuje čtyři příčiny maniodepresivní psychózy: biologickou zátěž, dědičné vloh, psychologickou zátěž a vývoj osobnosti. U Oty Pavla přicházely v úvahu dvě. Zaprvé dědičnost, neboť deprese v různých formách trápily jeho předky, kteří se ale neléčili. Zadruhé vývoj osobnosti, čímž se rozumí ztráta blízkých osob, zejména rodičů v dětství, a z toho vznikající duševní trauma.

Událost v Innsbrucku, jež Otův život tak pronikavě změnila, měla rychlý a dramatický průběh: zapálení statku, zatčení policí, pobyt na psychiatrii a koncem února převoz do vojenské nemocnice v Praze-Střešovicích. K podtržení toho, jak si osud zčistajasna dokáže s člově-

kem pohlát, dodejme, že v době, kdy Otu na střešovické psychiatrii přijali, se v knihkupectvích po celé zemi začala prodávat jeho knížka *Dukla mezi mrakodrapy*. On však u toho nebyl, jak by taky mohl. Takže o tom, v jak si čtenáři v dlouhých frontách u pultů kupovali jeho knížku, si později nechal jen vyprávět.

A co bude dál, to se tehdy na jaře roku 1964 nikdo neodvažoval říci.

II.

BUDU SPISOVATELEM

Mám půjčeného Gogola, Gorkého, a tak teprve teď se dám do literatury. Dnes jsem si sedl na svoji první povídku. Chtěl bych ji dokončit v říjnu. Nemohu mnoho psát. Spíš se budu učit. Vždyť Gorkij říká: „Kdyby se tak naši spisovatelé houževnatě učili, jako houževnatě píší, byli by vynikající.“ A tak se začínám nejdříve učit.

Ota Pavel, z dopisu z vojny bratrovi Jiřímu

Ota Popper se narodil 2. července 1930 v Praze a měl dva starší bratry – šestiletého Huga a čtyřletého Jiřího. Rodinu tvořili tři bráškové, hodná maminka Hermína a veselý tatínek jménem Leo Popper, povahou bouřlivák a povoláním obchodní cestující, jenž prodával úžasnou novinku moderní doby – ledničky a vysavače, výrobky švédské značky Elektrolux. A jako „cesták“ vstoupil do dějin firmy tím, že díky své výmluvnosti dokázal prodat několik ledniček i ve vesnici, v níž ještě nebyl zaveden elektrický proud...